

Kontrollkäik Narva linna Sotsiaalhoolekandekeskuse kodutute öömaja

(1) Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid 24.11.2014 etteteatamata Narva linna Sotsiaalhoolekandekeskuse kodutute öömaja tegevust.

Narva linna Sotsiaalhoolekandekeskus on Narva linna asutatud hoolekandenasutus, mille ülesandeks on sotsiaalteenuste osutamine Narvas.¹ Narva linna Sotsiaalhoolekandekeskuse kodutute öömaja (edaspidi *öömaja*) asukoht on Karja 6a, Narva. Öömajas on 80 kohta ja teenust osutatakse üldjuhul igapäevaselt ajavahemikus 18.00-09.00. Öömajas oli kontrollkäigu ajal tööl kaks töötajat ja teenusel 27 klienti.

Viimati kontrollis õiguskantsler Narvas tegutsevat öömaja 29.08.2009, mil teenust osutas MTÜ Eesti Punase Risti Narva Linna Selts.²

(2) Õiguskantsler kontrollis [õiguskantsleri seaduse](#) § 33 ja § 27 lg 2 alusel, kas öömajateenuse osutaja järgib isikute põhiõiguste ja –vabaduste tagamise põhimõtet. Kontrollkäigul pöörasid õiguskantsleri nõunikud erilist tähelepanu isikute põhiõiguste piiramisele öömajateenuse osutamisel.

(3) Kontrollkäigu raames külastasid õiguskantsleri nõunikud öömaja ruume ning vestlesid ringkäigu ajal öömaja töötajatega. Magamistubade kontrollimisel pöörasid õiguskantsleri nõunikud erilist tähelepanu nende sisustusele ning ruumide puhtusele. Kontrollkäigul vestlesid õiguskantsleri nõunikud öömajateenusel viibivate inimestega. Intervjueeritud avaldasid üldiselt rahulolu öömajas pakutavaga.

(4) Õiguskantsleri seisukoht

Kontrollkäigu tulemusel tuvastas õiguskantsler öömajas järgneva puudujäägi, millele ta soovib tähelepanu juhtida:

- esineb oht klientide isikupuutumatusel alusetuks piiramiseks (p 4.1).

4.1 Oht isikupuutumatusel alusetuks piiramiseks

Kontrollkäigul öömajja selgus, et kliendi öömajja saabumisel kontrollivad öömaja töötajad turvalisuse kaalutlustel kliente nende taskute ja üleriiete kompimise ning vaatluse teel eesmärgiga leida öömajas mittesoovitavaid esemeid. Samuti vaadatakse öömajas läbi teenusele saabujate kodid.

Õiguskantsler mõistab praktilist vajadust põhjendatud kahtluse korral kontrollida turvalisuse kaalutlustel öömajja saabuval inimesel, kuid ei saa aktsepteerida isikute põhiõiguste piiramist seadusliku aluseta. Põhiseaduse (PS) § 26 lg 1 sätestab õiguse perekonna- ja eraelu puutumatusel. Nimetatud sättest tuleneb ühelt poolt üksikisiku õigus nõuda, et avalik võim ei sekkuks tema perekonna- ja eraellu, teiselt poolt aga ka riigi kohustus sekkumisest hoiduda

¹ Vt täpsemalt: [Narva linna Sotsiaalhoolekandekeskuse põhimäärus](#).

² Kontrollkäigu kokkuvõtte on kättesaadav arvutivõrgus:

http://oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/kontrollkaigu_kokkuvote_eesti_punase_risti_narva_linna_seltsi_kodutute_oomajja.pdf.

ning tagada kaitse kolmandate isikute rünnete eest.³ Turvakontroll riivab isiku füüsilist ja vaimset puutumatust, mis langeb eelkõige PS § 26 kaitsealasse.

Eelnevast nähtub, et kliendi ja tema riietuse kontrollimiseks vaatlemise ja kompimise teel, samuti asjade läbivaatuseks peab olema seaduslik alus. [Sotsiaalhoolekande seadusega](#) (SHS) ei ole öömajateenuse osutajale antud volitust teenusele tulijate suhtes turvakontrolli ega läbivaatuse läbiviimiseks. SHS § 18¹ lg 4 annab küll teenuse osutajale õiguse võtta öömajas keelatud ese isiku valdusest ära, kuid nimetatud volitusnorm ei anna teenuse osutajale turvakontrolli õigust.⁴ Teisisõnu annab SHS öömajateenuse osutajale küll õiguse keelatud asjade ja esemete hoiulevõtmiseks, kuid see volitus ulatub üksnes nende esemeteni, mille olemasolu on teenuse osutajale teada.

Volitust öömajateenusel viibivate isikute suhtes turvakontrolli tegemiseks ei tulene teenuse osutajale ka muudest seadustest, sh turvaseadusest.⁵ Nimelt annab [turvaseaduse](#) (TurvaS) § 32 lg 1 p 4 üksnes turvatöötajale õiguse teostada isiku kinnipidamisel isiku ja temaga kaasas olevate esemete turvakontrolli kindlustamiseks, et kinnipeetu valduses ei ole esemeid ega aineid, millega ta võib ohustada ennast või teisi. Turvaseaduse alusel turvakontrolli teostamise eeldus on, et esineb turvaseaduses sätestatud õiguslik alus isiku kinnipidamiseks, sest vaid kinnipidamisel võib turvakontrolli teostada. TurvaS § 32 lg 1 p 2 järgi võib isiku kinni pidada juhul, kui tegu on süüteo kahtlustatavaga. Sama sätte punkti 3 alusel võib kinni pidada isiku, kes tungib või on tunginud valvatavale objektile, viibib seal asjakohase loa või muu seadusliku aluseta, ohustab valveobjekti, objektile viibivaid isikuid või takistab turvatöötajat tema ülesannete täitmisel (seejuures tuleb kinnipeetud isik viivitamata politseile üle anda). Seega pole öömajja sisenejate süsteemne kontrollimine turvaseaduse alusel lubatud.

Turvatöötajaks turvaseaduse tähenduses on TurvaS § 21 lg 1 järgi füüsilisest isikust ettevõtja, kes osutab turvateenust või turvaettevõtja töötaja. Öömajateenuse osutaja töötaja ei ole turvatöötaja turvaseaduse tähenduses. Samuti ei saa öömaja töötajat lugeda sisevalve töötajaks turvaseaduse tähenduses, kuna TurvaS § 18 sätestab selgesõnaliselt, et sisevalve turvaseaduse tähenduses on ettevõtja, riigiasutuse või kohaliku omavalitsuse asutuse üksus, kes valvab ettevõtja, riigiasutuse või kohaliku omavalitsuse asutuse omandis või valduses olevat vara. Öömajas korra tagamist ja klientide teenusele vastuvõtmist ei saa tõlgendada sisevalve üksuse tegevusena TurvaS mõttes. Järelikult ei või öömaja töötajad teenusele tulijaid kontrollida ka TurvaS § 18 alusel.

Eeltoodust nähtub, et kehtivatest õigusaktidest ei tulene öömaja personalile õigust öömaja klientide, nende riietuse ja asjade kontrollimiseks kompimise teel (turvakontrolli teostamiseks). Põhjendatud kahtluse korral, et kliendi valduses võib olla keelatud esemeid või aineid, on öömajal õigus abi saamiseks pöörduda politsei poole.

Eeltoodust lähtudes teeb õiguskantsler öömajale **soovituse lõpetada seadusliku aluseta toimuv turvakontroll.**

³ Ka Euroopa Inimõiguste Kohtu (EIK) praktikast tuleneb, et õigus perekonna- ja eraelu puutumatusele hõlmab riigi kohustust võtta kasutusele meetmeid kaitsmaks perekonna- ja eraelu kolmandate isikute rünnete eest. Vt nt EIK 17.07.2008 otsus nr [20511/03](#), I. vs Soome, p 36.

⁴ Põhiõigusi ja –vabadusi piiravaid norme tuleb tõlgendada kitsendavalt, kahtluse korral inimese kasuks ning eelistada tuleb tõlgendust, millega oleks tagatud põhiõiguste kandja õiguste kõige suurem kaitse. Vt [RKÜKo 22.02.2005, 3-2-1-73-04, p 36](#).

⁵ Sellekohast volitust ei tulene ka [korrakaitseadusest](#).